

# Inhoud

Woord vooraf	7
1. 'Een naam die onvergetelijk is' (Holocaust)	11
2. Om de ziel van het Joodse volk (Jodendom)	29
3. Yeshua als de gekomen Messias (Joodse volgelingen van Jezus)	47
4. Twee gescheiden werelden (Jeruzalem)	67
5. Het gevecht om het land (De Palestijnen)	91
6. De kloof tussen arm en rijk (Economie)	109
7. De verre vrede (Politiek)	127
8. Israël in internationaal kader (Midden-Oosten)	145
Boekenlijst	155
Websites	159

# Woord vooraf

*Israël. Verleden, heden, toekomst*, zo heette het boek dat wij, de samenstellers van *Ooggetuige in Israël*, in 1973 publiceerden. De rook van de Jom Kipoer-oorlog was nog bezig op te trekken, toen we samen door het omstreden land trokken. We ontmoetten bewoners van allerlei afkomst en religie en vormden ons een beeld van de achtergronden van vaak slepende conflicten. Al die jaren daarna is Israël in het centrum van onze belangstelling gebleven, door erheen te gaan, door erover te lezen, door ontmoetingen.

Recent hebben we samen weer een journalistieke reis naar Israël gemaakt. Opnieuw gebeurde dat in een tumultueuze Arabische wereld. Opnieuw spraken we met politici en met de man en vrouw in de straat, met Joden en Palestijnen, met orthodoxe rabbijnen en Messiasbelijdende Joden, met bewoners van Joodse nederzettingen, Druzen en Israëlische Arabieren. We doorkruisten het land, maakten een vracht aan foto's en schreven notitieboekjes vol. Het resultaat van dat alles hebt u nu in handen.

Wat denken we met dit fraai uitgegeven boek te bereiken? Laten we beginnen met wat we niet willen. We willen de lezer/kijker niet onze eigen mening opdringen. Wij dragen de Joodse staat een warm hart toe en steunen rechtvaardige verlangens van Palestijnen. Maar we willen dat u op basis van wat wij aan materiaal aandragen, zelf tot een afgewogen oordeel komt. Betrokkenheid en objectiviteit kunnen samengaan.

In de komende zeven hoofdstukken willen wij dat laten zien. Steeds hebben we geprobeerd zowel in de schoenen van onze gesprekspartners te gaan staan, als het grotere geheel in het oog te houden. Het persoonlijke levensverhaal is voortdurend in een breder kader geplaatst. Omdat in een journalistiek geschreven ooggetuigenverslag lang niet alle relevante gegevens kunnen worden vermeld, is een groot aantal kaders met feiten en toelichtingen opgenomen.

De grote lijn in het geheel valt gemakkelijk te ontdekken. In de eerste plaats komen de geschiedenis (hoofdstuk 1) en de godsdienst (hoofdstuk 2) aan de orde. Wie geen inzicht heeft in deze aspecten, kan onmogelijk greep krijgen op de actualiteit van de staat Israël. Omdat ons hart het sterkst uitgaat naar de Joodse volgelingen van Jezus, gaan we vervolgens uitgebreid bij hen op bezoek (hoofdstuk 3).

We kunnen dan echter al nauwelijks meer heen om allerlei spanningen. Die vinden hun concentratiepunt in Jeruzalem, de stad die door zowel

Joden als moslims heilig is verklaard (hoofdstuk 4). De Palestijnen eisen hun landrechten op (hoofdstuk 5), terwijl duidelijk is dat de economie zwaar onder de slepende crisis lijdt (hoofdstuk 6). De politiek vormt dan ook een logische afsluiting. Is het denkbaar dat *sjalom* en *salam* nog eens in elkaar overvloeien (hoofdstuk 7)? Tenslotte wordt de plaats van de Joodse staat in het kader geplaatst van recente ontwikkelingen in de Arabische wereld. Met suggesties voor relevante boeken en websites sluit dit boek af.

Aan onze reis is heel wat voorbereiding voorafgegaan. Zonder de medewerking van vooral de Werkgroep Oriëntatierizen Israël zouden wij er niet in zijn geslaagd in zo korte tijd zo veel bezoeken af te leggen. Ter plaatse hebben wij veel gehad aan onze persoonlijke gids en vriend Shooki Makovsky. Erik Koning en Reinier Sonneveld bedanken we graag voor hun inhoudelijke en taalkundige suggesties.

We hopen dat *Ooggetuige in Israël* zal helpen uw interesse in het Bijbelse land te verlevendigen en inzicht te krijgen in wat Joden en Palestijnen beweegt.

Amersfoort, maart 2011

*Aad Kamsteeg*  
*Tjerk S. de Vries*



## ‘Een naam die onvergetelijk is...’

Al gauw let ik eigenlijk alleen nog maar op dat kleine meisje. Ouder dan een jaar of drie zal ze niet zijn. Ze straalt een enorme levenslust uit. Terwijl haar vader, hier in de Yedidyagemeente in Jeruzalem, z'n best doet zijn aandacht bij de liturgie te houden, klimt zijn dochtertje telkens langs zijn been omhoog, om daarna weer enthousiast door de rijen orthodoxe gelovigen te rennen. Omdat ik het Hebreeuws van de gebeden en liederen toch niet versta, heb ik alle tijd om van het kind te genieten.

Yedidya betekent 'lieveling van de Heer'. Het is de naam die de profeet Nathan indertijd aan de pasgeboren Salomo gaf (2 Samuel 12:25). Ik kan het theologisch natuurlijk niet hard maken, maar ik denk dat God zo ook naar dit stralende meisje in deze modern-orthodoxe synagoge kijkt. Maar dan flitst het plotseling als een schok door me heen: nog niet eens zo erg lang geleden werden in Europa ook zulke kleine meisjes naar de gaskamer gesleept. Louter en alleen omdat ze Joods waren.

Ik houd van kinderen. Mijn adem stokt wanneer ik de donkere herdenkingshal van het Holocaustmuseum Yad Vashem binnenschuifel. Ik zie verlichte foto's van schepseltjes die – net als mijn eigen kleinkinderen – zullen hebben gezongen en gespeeld en bij hun ouders op schoot hebben gezeten. Toen echter werden ze in veewagens gestouwd, alleen nog beschouwd als ongedierte dat moet worden uitgeroeid. Ik hoor hun naam en leeftijd afroepen. Want dat wil Israël: hun een naam geven die onvergankelijk is (Jesaja 56:5). Naomi, Adam, Eva, Nathan, Mirjam. Eén voor één, urenlang.

Elders in het centrum kijken de angstigen van een Joods jongetje uit Sobibor mij verbijsterd aan. 'Wat gebeurt er met me? Waarom? Waarom?' Zoals dat kind waren er in de oorlog 1,8 miljoen. Ze overleefden de *Endlösung* niet, Hitlers definitieve oplossing van het Joodse 'probleem'. Vandaar dat de spontaniteit van dat kleine meisje in die synagoge me ontroert. Eens te meer begrijp ik waarom Israël hypergevoelig is als het gaat om de



**Yad Vashem:**

„Ik geef hem een eeuwige naam.  
Een naam die onvergankelijk is” (Jes. 56:5)

veiligheid en het voortbestaan van zijn burgers. Wie kwam al die kinderen destijds te hulp? Als er toen eens een Joodse staat was geweest...

**Een inferieur ras**

Zwi Cohen was nog maar twee jaar oud toen Hitler in 1933 in Duitsland aan de macht kwam en nauwelijks vijf toen de anti-Joodse rassenwetten van Neurenberg werden doorgevoerd. In de kibboets Ma’abarot, iets ten oosten van de kustplaats Natanya, vertelt hij: ‘We woonden in Berlijn, in een gewone straat. Ik was Duitser, net als mijn vader en moeder en grootouders Duitsers waren. Zeker, we waren ook Joden. Maar wat zei ons dat in die tijd? Joden konden toch ook goede Duitsers zijn? We hadden Duitse namen: Max, Gertrude, Günther, Lotto, enzovoort. Ik speelde elke dag met de andere kinderen in de buurt en ging gewoon naar een christelijke school.’

‘Maar toen begonnen mijn vroegere vriendjes me te slaan. “Jij bent Jood,” schreeuwden ze. “Jij hebt Christus gekruisigd.” Huilend liep ik naar huis: “Wat heb ik daarmee te maken?” Ons leven werd zwaarder en zwaarder. Joden mochten niet meer naar het circus, niet meer naar de bioscoop, niet meer naar de opera. In het park verschenen bordjes op de banken: “Joden en honden ongewenst”. We gingen begrijpen dat we niet bij de

*Volksgenossen* hoorden, omdat er kennelijk Joods bloed door onze aderen stroomde. In 1941 moesten we een Jodenster dragen. Iedereen kon ons nu als leden van het “inferieure ras” herkennen. De leden van de Hitlerjugend mochten met ons doen wat zij wilden.’

‘Vervolgens mochten we ook niet meer naar school. We werden uit ons huis gezet, waar mijn moeder 28 jaar had gewoond. Alles werd ons afgenomen. Je mocht alleen nog ‘s middags tussen vier en vijf in de winkels komen. Maar als ze daar zagen dat je Jood was, waren de levensmiddelen of kleren plotseling uitverkocht. We mochten niet meer in de tram, niet in een taxi, niet in welke auto dan ook. “De Joden vormen ons ongeluk,” zeiden ze. Jaren eerder al had Hitler in *Mein Kampf* geschreven dat Duitsland “de Eerste Wereldoorlog waarschijnlijk niet verloren had als zo’n twaalf- tot vijftienduizend van die Hebreeuwse *Volksverderber* voor of tijdens de oorlog door gas waren omgekomen.”’

‘Terwijl mijn ouders dwangarbeid verrichtten, zat ik gedwongen binnen. Twee jaar lang. Opgesloten. Wat had ik te doen? Ik was enig kind en



Zwi Cohen  
nog geen dertien jaar oud



Zwi Cohen toont zijn oude Jodenster in de kibboets Ma’abarot.